

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кацан Андрій Михайлович

УДК 330.322:631.11

ІНВЕСТИВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Кам'янець-Подільський - 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Подільському державному аграрно-технічному університеті Міністерства освіти і науки України (м. Кам'янець-Подільський).

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України
Місюк Микола Васильович,
декан економічного факультету (Подільський державний аграрно-технічний університет МОН України, м. Кам'янець-Подільський).

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Вінніченко Ігор Іванович,
завідувач кафедри економіки (Дніпровський державний аграрно-економічний університет МОН України);

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник

Козак Ольга Анатоліївна,
провідний науковий співробітник відділу економіки аграрного виробництва та міжнародної інтеграції (Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН України).

Захист відбудеться «12» листопада 2019 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої Д 71.831.02 у Подільському державному аграрно-технічному університеті Міністерства освіти і науки України (32300, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 13, Головний корпус ПДАТУ, ауд. 20).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Подільського державного аграрно-технічного університету Міністерства освіти і науки України за адресою: 32300, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 13, корпус 1.

Автореферат розіслано «12» жовтня 2019 р.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

Т. Л. Білик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток агропромислових підприємств в умовах ринкової економіки залежить від обсягів, джерел, напрямів та ефективності інвестиційних процесів. Інвестиції є ключовим елементом економічного розвитку, використання якого дозволяє суб'єктам господарювання нарощувати потужності та обсяги виробництва, переробки і реалізації продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Поряд з тим інвестиційна політика агропромислових підприємств України у даний час не є дієвим рушієм розвитку економічних процесів, через що результати діяльності суб'єктів господарювання є малоефективними, що зумовлюється нестачею інвестицій, диспаритетом цін та іншими чинниками організаційного, економічного та інституційного характеру. В нинішніх реаліях підтримка державою інвестиційних процесів має ситуативний характер і не спрямована на стратегічні напрями розвитку, а рішення щодо використання власних, запозичених і залучених інвестицій, що приймаються на рівні агропромислових підприємств, характеризуються фрагментарністю і непослідовністю, що зумовлює потребу ефективного інвестиційного менеджменту.

Сутність, значення та роль інвестицій в економічному розвитку підприємств за умов ринкової економіки розкрили класики економічної теорії та менеджменту: П. Друкер, Дж. Кейнс, Ф. Кене, М. Кондратьєв, М. Портер, Р. Роджерс, А. Сміт, П. Самуельсон, М. Туган-Барановський, К. Фріман, Й. Шумпетер та ін.

Теоретичні підходи та методичні розробки ефективності інвестування діяльності підприємств розкриті у наукових працях українських вчених, зокрема: І.Бланка, І. Вінніченка, А. Войнаренка, А. Гайдуцького, О. Гальчинського, О. Гудзинського, О. Гудзя, М. Дем'яненка, Т. Дудара, В. Іванишина, М. Кісіля, М. Коденської, О. Козак, М. Корецького, С. Кравченка, О. Крисального, М. Кропивки, Г. Лайко, Ю. Лупенка, П. Макаренка, М. Маліка, М. Місюка, Л. Михайлова, Г. Мостового, О. Непочатенко, П. Саблука, О. Савченка, О. Олійника, Б. Пасхавера, О. Прокопенка, О. Скидана, В. Трегобчука, О. Тивончука, А. Чупіса та ін.

Зважаючи на низку вагомих теоретичних, методичних та практичних розробок зазначених науковців, реалізація яких спричинила значні позитивні зрушення в економіці агропідприємств України, новітні реалії висувають комплекс питань, пов'язаних з необхідністю активізації інвестування ефективного інноваційного розвитку в нових умовах динамічного ринкового середовища за умов посилення конкуренції та розвитку глобалізаційних процесів. Вирішення цього питання виступає важливим науковим завданням, що обумовлює актуальність теми дослідження, його мету, завдання, логіку та структурну побудову.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося відповідно до напрямів наукових досліджень у Подільському державному аграрно-технічному університеті. Наукові результати, теоретичні положення й висновки розроблено в межах виконання

наукової теми економічного факультету «Розробка заходів з підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання виробничого і трудового потенціалу, фінансових, кредитних, інвестиційних та інформаційних ресурсів, запровадження ефективного менеджменту, застосування передових досягнень в обліку та аудиті» (номер державної реєстрації 0110U0050564), в рамках виконання якої автором проведено аналіз та виявлено тенденції інвестування і кредитування діяльності агропромислових підприємств; «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0110U007032), де автором обґрунтовано механізми активізації та прогнозування інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретичних, науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо активізації інвестування розвитку агропромислових підприємств та пошук альтернативних джерел залучення інвестицій.

Відповідно до мети дисертації в роботі було поставлено і вирішено такі завдання:

- узагальнити теоретичні аспекти щодо визначення сутності інвестування розвитку агропромислових підприємств;
- виділити чинники, джерела та ідентифікувати особливості інвестиційного забезпечення діяльності;
- сформувати науково-методичні підходи до оцінювання ефективності інвестування розвитку підприємств;
- виявити тенденції інвестиційної діяльності в Україні;
- проаналізувати особливості та структурну динаміку інвестиційної діяльності агропромислових підприємств;
- визначити ефективність інвестування і кредитування;
- провести імітаційне моделювання інвестування розвитку підприємств;
- розробити механізми підвищення інвестиційної привабливості та активності агропромислових підприємств;
- обґрунтувати прогноз ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Предметом дослідження сукупність теоретичних, методичних положень та практичного інструментарію впливу на активізацію та ефективність інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Поставлені в дисертаційній роботі завдання вирішувалися за допомогою таких сучасних методів наукового дослідження: абстрактно-логічного (для вивчення сутності інвестування розвитку та пов'язаних категорій, формулюванні теоретичних узагальнень і висновків); монографічного (для вивчення процесів інвестування та виявлення причинно-наслідкових зв'язків їх розвитку); статистико-економічного (для порівняння, групування і

відображення емпіричних показників, для виявлення специфіки та особливих ознак інвестиційного процесу); рядів динаміки (при дослідженні зміни показників у часі); графічного (для наочного зображення результатів дослідження); розрахунково-конструктивного (для визначення можливих сценаріїв розвитку економічних процесів з урахуванням зміни факторів впливу на інвестиційну діяльність); економіко-математичного моделювання (для прогнозування ефективної інвестиційної діяльності). Достовірність отриманих результатів, висновків та пропозицій підтверджується проведеними розрахунками і значним обсягом емпіричного матеріалу, поданого у роботі.

Інформаційно-аналітичну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Хмельницькій області, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Департаменту агропромислового розвитку Хмельницької обласної державної адміністрації, рейтинги міжнародних та національних організацій, дані річної та оперативної звітності агропромислових підприємств, практичний досвід роботи автора у здійсненні процесів інвестування та банківського кредитування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що на основі аналізу і узагальнення теоретико-методологічних положень та прикладних аспектів поглиблено теоретичні, методичні засади та науково обґрунтовано практичні пропозиції щодо підвищення ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств. До основних результатів, одержаних особисто автором, які характеризуються науковою новизною і виносяться на захист, належать такі:

уперше:

сформовано методологію дослідження, в основу якої покладено імітаційне моделювання оцінювання ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств, поведінка яких залежить від випадкових факторів. Авторське бачення полягає у декомпозиції об'єктів інвестування та інвестиційних процесів на відносно прості блоки, поданні вхідних впливів у вигляді послідовності числових значень, які надходять з певним інтервалом, здійсненні їх перетворень відповідно до математичних залежностей на основі динамічних рядів показників, які є характеристиками інвестиційного процесу, з метою кількісного визначення єдиного інтегрального коефіцієнта інвестиційних ризиків для порівняльного аналізу обсягів інвестування та виявлення перспективних напрямів залучення коштів для розвитку різних організаційно-правових форм та розмірів агропромислових підприємств.

удосконалено:

визначення сутності інвестування розвитку агропромислових підприємств, яке, на відміну від існуючих, розглядається як система дій із залучення реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів, джерел, важелів і заходів з урахуванням інституціонального і факторного впливу на заданий перебіг інвестиційних процесів у коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі, що призводить до якісних, кількісних і структурних змін виробничо-економічної діяльності агропромислових

підприємств на інноваційній основі, досягнення високої результативності в разі координації та об'єднання зусиль підприємницьких структур й органів державної влади та місцевого самоврядування, вирішення проблем і означення пріоритетів інвестування за характером стратегічної спрямованості;

організаційно-економічний механізм активізації інвестування розвитку агропромислових підприємств, який, на відміну від раніше розроблених та функціонуючих, подано як сукупність заходів та інструментів, спрямованих на стимулювання залучення інвестицій, зокрема бюджетних, прямих іноземних, кредитних та інших джерел на основі використання елементів постійно поновлюваної платформи інвестиційної інфраструктури, врахування впливу чинників на ефективність інвестиційних процесів, прийняття виважених інвестиційних рішень щодо обсягів, логістичних підходів, форм і спрямованості інвестицій відповідно з потребами і стратегічними інтересами стейкхолдерів для підвищення інвестиційної привабливості підприємств;

модель прогнозування показників інвестиційної діяльності агропромислових підприємств на основі їх трендів та рівнянь залежності результативної ознаки від факторних, що дало змогу, на відміну від інших підходів, обчислити можливі розміри прибутку агропромислових підприємств у розрахунку на одну гривню інвестованих коштів та рівень рентабельності операційної діяльності агропромислових підприємств за песимістичного, найбільш ймовірного та оптимістичного сценаріїв у розрізі кожного з чинників;

дістали подальшого розвитку:

концепція інвестування розвитку агропромислових підприємств, яка відрізняється тим, що у загальноекономічному аспекті розглядається як система взаємопов'язаних засобів державного регулювання та інфраструктурного забезпечення створення належних умов для закріплення на законодавчому рівні принципів здійснення інвестиційної діяльності через забезпечення потреби в необхідних обсягах інвестиційних ресурсів та джерел, які можуть бути залучені у пріоритетні напрями діяльності на основі впровадження ефективних механізмів захисту інвестицій для досягнення окреслених місії і цілей та задоволення інтересів зацікавлених осіб;

аналітичне забезпечення виявлення тенденцій зростання обсягів інвестицій та закономірностей їх спрямування у вже розвинені сфери економічної діяльності, обґрунтування структурних пропорцій та збільшення частки власних коштів підприємств, зменшення частки коштів державного бюджету, кредитів банків та інших позик у процесі інвестування. Цей підхід передбачає урахування недостатнього припливу іноземних коштів, охоплює підходи до збільшення обсягів інвестування в матеріальні активи і, на відміну від наявних наукових результатів, дає можливість окреслити тенденції структурних змін щодо зростання інвестування в нематеріальні активи, дозволяє виявляти особливості та спільні риси формування структурних пропорцій, здійснювати порівняльну оцінку раціональності формування обсягів та структури інвестицій за напрямами, джерелами, активами, розмірами підприємств за видами економічної діяльності;

обґрунтування диверсифікації джерел інвестування розвитку підприємств, особливістю якого є урахування випадкових коливань обсягів та ефективності інвестування. Факторами цих видів ризику обрано такі показники, як питома вага інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство у загальних інвестиціях, валова продукція сільського господарства у розрахунку на одну гривню інвестованих коштів, чистий прибуток у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів та період окупності. Використання такого підходу дозволяє отримати уточнені рівні природно-кліматичних ризиків підприємств, які набувають вигляду випадкових і непередбачуваних коливань рівнів урожайності. Порівняння результатів оцінювання ризиків об'єктів фінансування та безпосередньо інвестиційної діяльності дозволило стверджувати, що ризики у виробничій сфері менш вагомі від інвестиційних;

методологія побудови дендрограми подібності за чинниками та результатами інвестиційної діяльності підприємств, а також формування графа об'єднання та значущості ознак кластеризації на основі дисперсійного аналізу, середніх значень ознак кластеризації для виділених кластерів. Відмінністю такого підходу є можливість отримання ефекту від інвестиційної діяльності, на що вказує найчисельніший за розмірами кластер, у якому інвестиції на 1000 га сільськогосподарських угідь найвищі і практично всі інші показники також високі;

системи економічного захисту та управління суб'єктами інвестиційного процесу, які, поряд з послідовністю та інтенсивністю залучення і мобілізації потенціалу засобів інвестування, на відміну від інших, визначають детермінанти формування та інструментарій економічного захисту результатів інвестиційної діяльності, що дозволяє досягати ефектів синергії. Дія складових механізму економічного захисту опосередковується в відповідних системах управління для забезпечення сталого розвитку та зміцненні фінансово-економічного стану агропромислових підприємств.

Практичне значення одержаних результатів. Більшість положень дисертаційної роботи доведено до рівня методичних рекомендацій, практична реалізація яких на рівні підприємства, району, області сприятиме підвищенню ефективності інвестиційної діяльності агропромислових підприємств.

Методологія оцінки впливу чинників на ефективність інвестиційних процесів має наукове і практичне значення, вказує на необхідність підвищення інвестиційної активності та використовуються для прийняття управлінських керівниками і фахівцями Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації (№ 2592-41/2019 від 11.10.2019 р.).

Результати проведеного оптимізації структури інвестиційного портфеля використовуються керівниками і фахівцями відділу агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Кам'янець-Подільської районної державної адміністрації Хмельницької області для оцінки альтернатив збільшення обсягів та підвищення ефективності інвестування агропромислових підприємств (довідка № 986/01-09/2018 від 28.11.2018р).

Запропоновані механізми економічного захисту, визначення обсягів, удосконалення процесів інвестування розвитку прийнято до впровадження

ТзОВ ВКФ «Агро-Еко ХХІ» Кам'янець-Подільського району Хмельницької області (довідка № 368 від 26.10.2017 р.). Пропозиції щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємства та збільшення обсягів, удосконалення процесів інвестування розвитку прийнято до впровадження СФГ «С-Іванна» Дунаєвецького району Хмельницької області (довідка № 56 від 03.04.2018 р.). Пропозиції щодо обґрунтування пріоритетності інвестиційних цілей знайшли схвалення ПАТ «Оболонь» (№ 260 від 13.11.2018 р.). Наукові підходи до обґрунтування перспектив інвестування розвитку прийнято до впровадження сільськогосподарським кооперативом «Летава» Чемеровецького району Хмельницької області (довідка № 216 від 09.10. 2018 р.).

Теоретичні та методичні розробки, обґрунтовані в дисертаційній роботі, використовуються в навчальному процесі Подільського державного аграрно-технічного університету (довідка № 71-01-523/2 від 14 серпня 2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено підхід здобувача щодо активізації та підвищення ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств. Наукові результати, що викладені у дисертації та виносяться на захист, отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Результати наукового дослідження, викладені в дисертації, пройшли апробацію при обговоренні і отримали схвальну оцінку на: Всеукраїнській науковій інтернет-конференції «Наукові орієнтири розвитку України в умовах євроінтеграції» (м. Кам'янець-Подільський, 12 грудня 2013 р.); Международная научная конференция «Перспективы и проблемы исследований и научного образования в процессе Евроинтеграции» (г. Кагул, Республика Молдова 5 июня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Національні моделі економічних систем: формування, управління, трансформації» (м. Херсон, 15-16 жовтня 2015 р.); Міжнародної науково-практична конференція «Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід для України» (м. Житомир 17-18 листопад. 2015 р.); Всеукраїнській заочній науковій конференції «Актуальні питання сучасної економіки» (м. Умань, 24 грудня 2016 р.); Всеукраїнській науковій Інтернет-конференції «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення» (випуск 14) (м. Тернопіль 14-16 березня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень» (м. Львів, 28 березня 2019 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладено у 15 наукових працях загальним обсягом 4,71 друк. арк., із яких 7 статей, обсягом 3,54 друк. арк. опубліковано у фахових виданнях (у тому числі 4 публікації обсягом 0,88 друк. арк. у співавторстві), з них 3 статті внесено до міжнародних наукометричних баз, 1,13 друк. арк.) та 8 тез конференцій обсягом 1,17 др. арк.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел із 235 найменувань, додатків. Основний зміст роботи викладено на 215 сторінках комп'ютерного тексту. Вона містить 51 таблиця, 30 рисунків та 10 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «Теоретичні підходи до визначення сутності інвестування розвитку агропромислових підприємств» узагальнено теоретичні засади та визначено зміст інвестування розвитку агропромислових підприємств; виділено чинники, ідентифіковано джерела та особливості інвестиційного забезпечення діяльності агропромислових підприємств; синтезовано і сформовано науково-методичні підходи до оцінювання ефективності інвестування розвитку підприємств.

У ринкових умовах господарювання підвищення ефективності діяльності агропромислових підприємств, забезпечення їх економічного зростання та результативності модернізаційних перетворень, зумовлюється ефективністю процесів інвестування та можливостями отримання інвестиційних ресурсів.

На підставі вивчення і узагальнення існуючих підходів до трактування сутнісних аспектів інвестування сформульовано визначення змісту інвестування розвитку агропромислових підприємств, яке розглядається як система дій із залучення реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів, джерел, важелів і заходів з урахуванням інституціонального і факторного впливу на заданий перебіг інвестиційних процесів у коротко- середньо- і довгостроковій перспективі, що призводить до якісних, кількісних і структурних змін виробничо-економічної діяльності агропромислових підприємств на інноваційній основі, досягнення високої результативності в разі координації та об'єднання зусиль підприємницьких структур й органів державної влади та місцевого самоврядування, вирішення проблем і означення пріоритетів інвестування за характером стратегічної спрямованості.

Дослідження ринкових змін у діяльності агропромислових підприємств України показали, що вони потребують значних інвестиційних ресурсів, оскільки великі масштаби діяльності та тривалий період експлуатації наявних ресурсів призвели до старіння всього потенціалу галузей аграрного сектору економіки. Така ситуація, у комплексі із складністю освоєння іноземних інвестицій в Україні та недоліками політики інвестування, спричиняє невисоку інвестиційну привабливість переважної більшості агропромислових підприємств.

Серед джерел інвестиційного забезпечення агропромислових підприємств домінуюче значення повинні мати власні джерела, основним з яких є прибуток. Стимулювання вкладення власних коштів у довгострокові проекти є важливим для розвитку і окремих підприємств, і розвитку галузі та сільських територій в цілому. При цьому необхідно враховувати, що динаміка домінування власних коштів у структурі джерел інвестування в основний капітал ставить розвиток підприємств у тотальну залежність від їх прибутковості. До того ж, власні кошти є джерелом капіталовкладень у першу чергу для простого відтворення основного капіталу, а для потреб технічного переоснащення, реконструкції та розширення виробництва, нарощування випуску конкурентоспроможної продукції, реалізація якої призведе до зростання доходів та прибутку підприємства, власних джерел інвестицій товаровиробників недостатньо для повного задоволення їх інвестиційних потреб. Отже, крім власних коштів, додатковими джерелами інвестиційних ресурсів агропромислових підприємств повинні стати й залучені та запозичені кошти.

Формування системи інвестування розвитку підприємств вимагає втілення певних концептуальних положень, показаних на рис. 1.

Рис. 1. Концепція інвестування розвитку підприємств

Концепцію інвестування розвитку агропромислових підприємств в загальноекономічному аспекті пропонуємо розглядати як систему взаємопов'язаних засобів державного регулювання та інфраструктурного забезпечення створення належних умов для закріплення на законодавчому рівні принципів здійснення інвестиційної діяльності через забезпечення потреби в необхідних обсягах інвестиційних ресурсів та джерел, які можуть бути залучені у пріоритетні напрями діяльності на основі впровадження ефективних механізмів захисту інвестицій для досягнення окреслених місії і цілей та задоволення інтересів зацікавлених осіб. З метою узагальнення результатів оцінювання ризиків інвестиційних процесів в аграрному секторі запропоновано звести отримані кількісні оцінки ризиків в єдиний інтегральний коефіцієнт.

Розмаїття ситуацій ризику в практичній діяльності вітчизняних підприємств уможливило застосування описаних підходів як дієвих інструментів аналізу ризиків, однак найбільш перспективними для застосування є методи сценарного аналізу й імітаційного моделювання, які в будь-який час можуть бути доповнені чи інтегровані до класичних методів.

У другому розділі «Сучасний стан інвестиційної діяльності агропромислових підприємств» розкрито тенденції інвестиційної діяльності в Україні; проаналізовано сучасний стан та структурну динаміку, джерела інвестування агропромислових підприємств; узагальнено традиційні та новітні підходи до визначення ефективності інвестування і кредитування.

Узагальнення результатів структурно-динамічного аналізу вказує на зростання упродовж 2010-2018 років обсягів інвестицій в Україні загалом в 3,2 рази. Найбільшими темпами зросли інвестиції в комп'ютерне програмування та надання інших інформаційних послуг – в 11 разів за 2010-2018 рр. У сільському, лісовому та рибному господарствах обсяги інвестицій за цей період загалом збільшено у 6 разів. Дослідження показали, що зростання капітальних інвестицій стало внаслідок знецінення національної валюти, пожвавлення інвестиційної

активності суб'єктів економічної діяльності в умовах збереження відносної макрофінансової стабільності.

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2018 р. освоєно 71 % капіталовкладень. Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 5,3 %. У роботі доведено, що кредити, надані підприємствам реального сектору, сприятимуть розвитку виробництва, особливо за умови їх спрямування на модернізацію, технічне переозброєння та інновації. Практика свідчить, що іноземні інвестиції через незначні їх масштаби не мають суттєвого впливу на стан функціонування підприємств і не сприяють розв'язанню пріоритетних завдань розвитку. Узагальнення даних Державної служби статистики України показало, що у 2018 р. в економіку України іноземними інвесторами з 76 країн світу вкладено 31606,4 млн дол США прямих інвестицій, що на 7386,5 млн. дол. США менше від рівня 2010 р. Звичайно, іноземні інвестиції – не самоціль, вони не є гарантом швидких темпів економічного зростання, і головним завданням тут є забезпечення балансу між обсягами внутрішнього і зовнішнього фінансування, а ефективний розвиток можливий лише за умови активного інвестування реального сектору національної економіки.

Динаміку капітальних інвестицій у матеріальні активи подано у табл. 1

Таблиця 1

Капітальні інвестиції у матеріальні активи, млн. грн.

Роки	Капітальні інвестиції у матеріальні активи					Капітальні інвестиції у матеріальні активи в сільському, лісовому та рибному господарствах				
	інвестиції	великі підприємства	середні підприємства	малі	з них мікро-підприємства	інвестиції	великі підприємства	середні підприємства	малі	з них мікро-підприємства
2010	124970,7	55884,4	48240	20846,3	6419,8	10457,8	577,2	7906,5	1974,1	368,8
2011	185262,2	75072,5	76726,2	33463,5	7235,9	16422,2	1101,9	11079,7	4240,6	1066,2
2012	222268,8	110886	75247,3	36135,5	11946,9	19140,3	2874,2	11075	5191,1	1332,5
2013	207615,2	98119,4	71380,7	38115,1	9145,8	18578	2236,7	10937,7	5403,6	1284,3
2014	172188,9	84502,6	60237,4	27448,9	8604	18506,9	1681,7	10980,1	5845,1	1531,4
2015	196400,2	85813	75364,3	35222,9	9607,8	29619,5	3764,9	15012,4	10842,2	2567,4
2016	271800,9	103408,4	109196,9	59195,6	15822,7	50048,2	2637,6	25434	21976,6	6022,5
2017	344848,8	131162,4	134760,5	78925,9	21848,6	63475,9	4258,7	32110,3	27106,9	6400,6
Відношення 2017р. до 2010 р., %										
	2,76	2,35	2,79	3,79	3,40	6,07	7,38	4,06	13,73	17,36

Аналіз даних табл. 1 дав можливість встановити тенденцію збільшення в 2017 р. порівняно із 2010 р. капітальних інвестицій в сільське господарство у 6,07 разів, тоді як в економіку в цілому – в 2,76 рази. Така тенденція є позитивним явищем, яке свідчить про зростання інвестиційної привабливості агропромислових підприємств.

Систематизація емпіричних даних дозволила встановити, що найбільш значні темпи приросту капітальних інвестицій спостерігаються у малі підприємства – 3,79 рази, з них 3,4 рази – в мікропідприємства; інвестування у середні та великі збільшилось у 2,79 та 2,35 рази відповідно. У сільському господарстві тенденції щодо збільшення капітальних інвестицій в матеріальні активи значно вищі. Сума інвестованих коштів у підприємства сільського, рибного та лісового господарств в 2017 р. склала 63475,9 млн. грн., що у 6,07 разів більше, ніж у 2010 р. У 2017 р. відбулось збільшення у 7,38 разів порівняно із 2010 р. інвестицій у великі сільськогосподарські підприємства, у середні – в 4,06 разів, та найбільше зростання відбулось у малих підприємствах – у 13,73 рази, із них мікропідприємствах – у 17,36 рази. Проведені дослідження дозволили встановити позитивну тенденцію щодо збільшення капітальних інвестицій у нематеріальні активи: по Україні – у 2,47 рази, а в сільському господарстві, зокрема, у 10,15 разів порівняно із 2010 р.

На основі аналізу структури інвестування у нематеріальні активи в цілому по Україні, відслідковується тенденція трансформації інвестиційних потоків, інвестиції в середні підприємства скорочуються – 5,66% в порівнянні із 2010 р. і поступово перетікають до малих де приріст склав 5,06%. Що стосується сільського господарства тут йде процес поступового переміщення інвестиційних ресурсів від малих підприємств – 19,95% до середніх та великих, де приріст в 2017 р. в порівнянні із 2010 р. склав 8,54% та 11,41% відповідно. Аналізуючи структуру інвестицій у великі підприємства можна відмітити що інвестиційні потоки є досить варіативними, не стабільними. Дані обставини є особливістю галузі, інвестиційні тенденції обумовлюються внутрішньодержавною політикою, що негативно впливає на стабільність ринку інвестицій.

Протягом аналізованого періоду спостерігається суттєве зростання питомої ваги короткострокових кредитів: якщо станом на кінець 2010 р. питома вага кредитів на термін до одного року становила 33,1% від сукупного кредитного портфеля банків, то у 2018 р. зросла до 45,84%, що вказує на нестачу коштів для операційної діяльності підприємств. Питома вага кредитів в іноземній валюті в кредитному портфелі банків дещо зменшилась, але залишається високою - 42,7%, що свідчить про високий рівень доларизації економіки та потенційні курсові ризики для банків і позичальників.

Проблема інвестиційного забезпечення розвитку є найбільш гострою в цілому на мікро- та малих підприємствах України, оскільки їх діяльність збиткова на протязі всього аналізованого періоду. Низький рівень прибутковості стримує їх інвестиційну діяльність. Діяльність агропромислових підприємств є прибутковою, але найнижчий рівень рентабельності спостерігається на мікропідприємствах, що стримує їх інвестиційну діяльність. Дослідження показали, що у сучасних умовах господарювання вирішальним фактором підвищення прибутковості й рентабельності підприємств стає не рівень концентрації капіталу та приросту інвестицій, а їх якісна структура, підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів, спрямування коштів на впровадження інноваційної моделі розвитку, застосування новітніх технологій, техніки, системи менеджменту.

У третьому розділі «**Механізми активізації інвестування розвитку агропромислових підприємств**» здійснено імітаційне моделювання інвестування

розвитку підприємств, їх групування, кластеризацію, а також запропоновано механізми активізації інвестування і підвищення інвестиційної привабливості підприємств, здійснено прогнозування ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств, а також розроблено систему економічного захисту результатів інвестиційної діяльності, яка дозволяє, у кінцевому варіанті, досягати ефекту синергії.

Потреба сільського господарства України в інвестиціях є вкрай необхідною та свідчить про наявність достатньо високих резервів для інвестування виробничого середовища. Обов'язковою складовою процесу дослідження інвестиційної діяльності та виявлення перспектив розвитку сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі є аналіз та кількісне оцінювання інвестиційних ризиків.

Таблиця 2

Оцінювання ризиків інвестиційної діяльності агропромислових підприємств

Фінансово-економічний показник	Показник ризику						Нормований коефіцієнт ризику
	середнє значення	розмах варіації	середньо-квадратичне відхилення	коефіцієнт варіації	семіквадратичне відхилення	коефіцієнт семіваріації	
Питома вага інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство у загальних інвестиціях, %, у т. ч.:	11,73	9,82	4,23	36,07	2,38	20,29	0,45
у нематеріальні активи	2,22	3,34	1,33	59,95	0,83	37,31	0,82
у концесії, патенти, ліцензії, торговельні марки і аналогічні права	0,27	0,75	0,24	87,81	0,12	45,37	1,00
у придбання програмного забезпечення	1,58	5,51	1,89	119,4	0,65	40,79	0,90
Валова продукція сільського господарства у розрахунку на 1 грн. інвестованих коштів, грн.	7,27	12,40	3,33	45,79	2,11	29,02	0,64
Чистий прибуток у розрахунку на 1 грн. інвестованих коштів, грн.	2,49	5,65	1,85	74,44	0,89	35,61	0,78
Період окупності, років	1,17	2,30	0,74	62,98	0,40	34,48	0,76
Інтегральний коефіцієнт ризику	0,76						

З даних табл. 2 видно, що і за коефіцієнтом варіації, і за коефіцієнтом семіваріації найбільш вагомі коливання в інвестуванні нематеріальних активів у сільському, лісовому та рибному господарствах характерні для питомої ваги таких інвестицій у концесії, патенти, ліцензії, торговельні марки, програмне забезпечення. Натомість, ризик несприятливих відхилень чистого прибутку, що припадає на 1 грн капітальних інвестицій, найменший. Порівнюючи отримані результати оцінювання ризиків об'єктів фінансування та безпосередньо інвестиційної діяльності, можна стверджувати, що ризики, які формуються у виробничій сфері, є менш вагомими, ніж ризики інвестиційної діяльності.

Пропонований механізм активізації інвестування агропромислових підприємств подано на рис. 2.

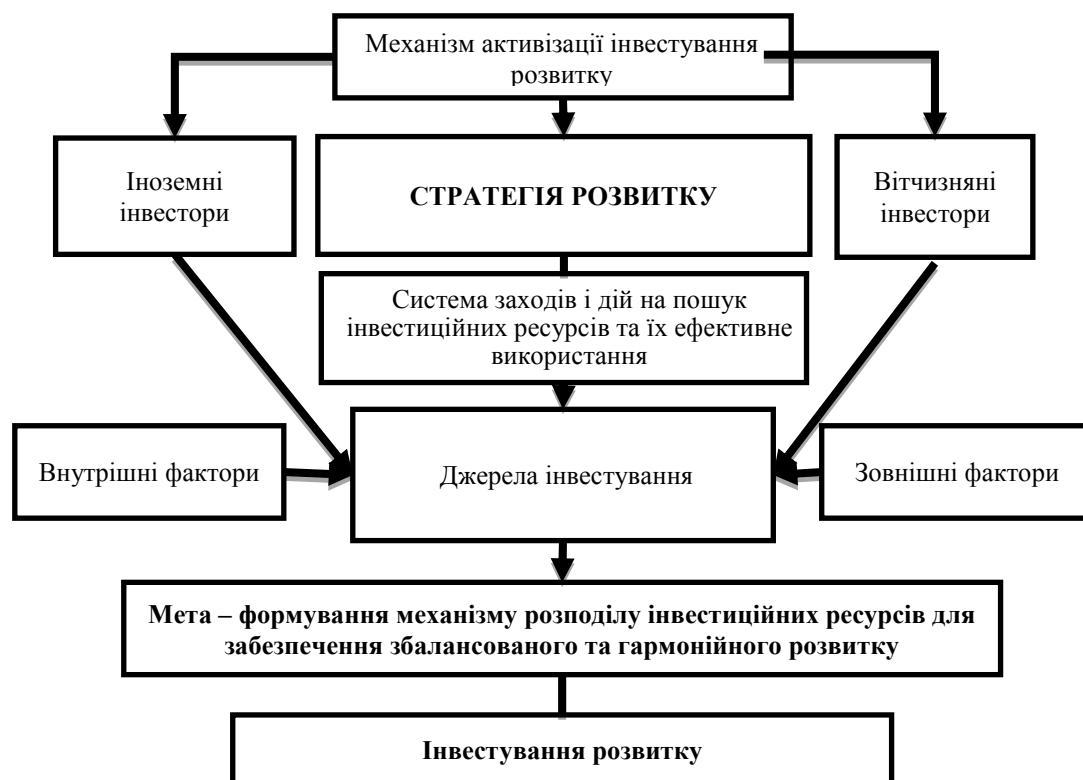

Рис. 2. Механізм активізації інвестування розвитку агропромислових підприємств

Запропонований механізм активізації інвестування передбачає послідовне здійснення інвестиційного процесу та першочергові заходи щодо підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємств.

В результаті дослідження встановлено, що найбільш результативними з точки зору отримання ефекту від інвестиційної діяльності є регіони найчисельнішого 2-го кластера (Дніпропетровська, Івано-Франківська, Київська, Харківська, Херсонська, Черкаська, Чернігівська області), у яких розмір інвестицій в сільське господарство, що припадає на 1000 га сільськогосподарських угідь, найвищий, всі інші показники також найвищі (див. табл. 3).. Найбільша розбіжність між створеними кластерами спостерігається у розрізі витрат населення у розрахунку на 1 особу

Таблиця 3

Коефіцієнти варіації класифікаційних ознак у межах кластерів, %

Ознака кластеризації	Кластер			
	1	2	3	5
Розмір інвестицій в сільське господарство, що припадає на 1000 га сільськогосподарських угідь, млн. грн.	24,71	28,86	35,45	37,93
Індекс споживчих цін, %	0,81	0,51	0,68	0,36
Продуктивність праці в сільському господарстві, тис. грн.	4,08	4,72	2,93	6,42
Витрати населення у розрахунку на 1 ос., грн.	4,22	12,86	13,77	8,77
Розмір заробітної плати в сільському господарстві, грн.	1,99	9,11	8,07	7,03

Як видно з даних табл. 3 у межах кластерів найвища варіація класифікаційних ознак у 3-му а 5-му кластерах: середній рівень коефіцієнтів варіації за всіма показниками у них складає 12,2 та 12,1 % відповідно. Найбільшою неоднорідністю характеризується розмір інвестицій в сільське господарство, що припадає на 1000 га сільськогосподарських угідь, коефіцієнт

варіації якого у межах виділених груп коливається від 28,9 % (у другому кластері) до 37,9 % (у п'ятому кластері).

В роботі доведено, що моделювання бізнес-процесів на основі оцінювання ефективності інвестиційної діяльності в кожного з учасників процесу (інвестор, позичальник, ринок (покупець)) дає змогу визначити загальну ефективність в економічній системі на основі визначених прогностичних значень обчислити можливі розміри прибутку агропромислових підприємств у розрахунку на 1 грн. інвестованих коштів та рівень рентабельності операційної діяльності агропромислових підприємств за песимістичного, найбільш ймовірного та оптимістичного сценаріїв розвитку подій.

Як показали дослідження, головною метою управління економічним захистом результатів інвестиційної діяльності підприємств є забезпечення їх сталого розвитку та стабільного фінансово-економічного стану. Концепція побудови та функціонування механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності агропромислових підприємств передбачає розкриття їх структурної типології. До складових системи економічного захисту інвестування розвитку агропромислових підприємств включено правові, страхові, фінансові, міжнародні та інтеграційні відносини і відповідні інструменти, застосування засобів управління ефективністю, функціональних компонент, а саме екологічних, ресурсних, фінансово-кредитних, моніторингових, техніко-технологічних, інформаційних, виробничих, кадрових, збутових елементів. Система економічного захисту є функціональним та інструментальним середовищем діяльності агропромислових підприємств та повинна відповідати ідентифікації стратегічного діапазону дій менеджменту цих підприємств.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі узагальнення теоретичних здобутків та практики інвестування агропромислових підприємств України вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає в удосконаленні теоретичних, науково-методичних підходів та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо активізації інвестування та пошуку альтернативних джерел залучення інвестицій для їх успішного функціонування. Отримані наукові результати дають підстави для формулювання низки висновків.

Необхідність перегляду парадигми інвестування розвитку агропромислових підприємств та розробки нових підходів до забезпечення його ефективності зумовила доцільність удосконалення понятійного апарату, який створив теоретичні підвалини для побудови механізмів активізації інвестування в аграрному секторі економіки. Узагальнення наукових підходів до трактування сутнісних аспектів інвестування розвитку агропромислових підприємств дозволило визначити зміст інвестування їх розвитку як систему дій із залучення реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів, важелів і заходів з урахуванням інституціонального і факторного впливу на заданий перебіг інвестиційних процесів у коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі. Таке бачення дозволяє забезпечити якісні, кількісні і структурні зміни господарської діяльності на інноваційній основі, досягати високої результативності на основі

координації зусиль суб'єктів господарювання й органів державної влади та місцевого самоврядування.

Дослідження ринкових змін у діяльності агропромислових підприємств показало, що вони потребують значних інвестиційних ресурсів, оскільки великі масштаби діяльності та тривалий період експлуатації наявних ресурсів призвели до старіння потенціалу галузей аграрного сектору економіки. Така ситуація, у комплексі із складністю освоєння іноземних інвестицій в Україні та недоліками політики інвестування, спричиняє невисоку інвестиційну привабливість. В роботі подано обґрунтування необхідності диверсифікації джерел інвестування розвитку підприємств, урахування коливань обсягів та ефективності інвестування. Використання такого підходу дозволяє отримати уточнені рівні природно-кліматичних ризиків підприємств, які набувають вигляду випадкових і непередбачуваних коливань рівнів урожайності.

Необхідність удосконалення науково-методичних підходів до оцінювання ефективності інвестування розвитку підприємств зумовила проведення аналізу інвестиційної активності суб'єктів господарювання в аграрному секторі України, що дозволило виявити чинники, які впливають на ефективність інвестиційної діяльності агропромислових підприємств. З метою узагальнення результатів оцінювання ризиків інвестиційних процесів в аграрному секторі запропоновано звести отримані кількісні оцінки ризиків в єдиний інтегральний коефіцієнт на основі процедур нормування та інтегрування коефіцієнтів ризиків. Розподіл інтервалу можливих значень інтегрального коефіцієнта (від 0 до 1) на три підінтервали дозволяє сформулювати шкалу рівня ризикованості інвестиційних процесів.

Сформоване аналітичне забезпечення виявлення зміни обсягів інвестицій у розвиток агропромислових підприємств дозволило виявити тенденції зростання інвестицій у вже розвинені сфери економічної діяльності, а також обґрунтувати структурні пропорції та збільшення частки власних коштів підприємств, зменшення частки коштів державного бюджету, кредитів банків та інших позик у процесі інвестування. Цей підхід охоплює підходи до збільшення обсягів інвестування в матеріальні активи і дає можливість окреслити тенденції структурних змін щодо зростання інвестування в нематеріальні активи. Він дозволяє виявляти особливості та спільні риси формування структурних пропорцій, а також здійснювати порівняльну оцінку раціональності формування обсягів та структури інвестицій за напрямками, джерелами, активами, розмірами підприємств за видами діяльності.

Вирішення питань ефективного залучення, запозичення та використання інвестицій є одним із найважливіших засобів досягнення реальних структурних зрушень, оновлення основних виробничих фондів і техніко-технологічного переозброєння підприємств, підвищення ефективності господарської діяльності на мікро- та макрорівнях. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств, а іноземні інвестиції через незначні їх масштаби не мають суттєвого впливу на стан функціонування і не сприяють розв'язанню пріоритетних завдань розвитку. Проведений аналіз дав можливість встановити тенденцію збільшення капітальних інвестицій, що свідчить про зростання інвестиційної привабливості агропромислових підприємств. Крім того, в

межах цієї тенденції зафіксовано збільшення капітальних інвестицій у нематеріальні активи, що дає підстави прогнозувати можливості інноваційного розвитку підприємств.

Дослідження ефективності кредитування агропромислових підприємств дозволило встановити, що політика Національного банку України є відносно ефективною в короткостроковому періоді, однак має обмежену дієвість у системному впливі на формування моделі та темпів економічного зростання. В роботі доведено існування процесів стагнації кредитування корпоративного сектору економіки, а вартість банківських кредитів не стимулює збільшення кредитування. Аналіз середовища функціонування підприємств дозволив довести, що активізація кредитування за прийнятними для суб'єктів господарювання відсотковими ставками та довгими термінами позик потребує комплексного врегулювання. Заходи щодо цього мають стосуватися необхідності підтримки реального сектору економіки з боку держави, а також стимулювання банків до надання кредитів. Визначено, що стратегія держави у банківському секторі базується на цілях економічного зростання і на завданнях держави як акціонера комерційних банків.

Дослідження результативності інвестиційних процесів на мікрорівні дозволило сформулювати методологію імітаційного моделювання для оцінювання ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств, поведінка яких залежить від випадкових факторів. В основу цієї методології покладено декомпозицію об'єктів інвестування та інвестиційних процесів на блоки та поданні вхідних впливів у вигляді послідовності числових значень, які надходять з певним інтервалом, здійсненні їх перетворень відповідно до побудованих математичних залежностей з відповідними характеристиками інвестиційного процесу. Такий підхід забезпечує кількісне визначення єдиного інтегрального коефіцієнта інвестиційних ризиків для аналізу обсягів інвестування та виявлення перспективних напрямів залучення коштів для розвитку агропромислових підприємств. Результати реалізації сформованого підходу щодо оцінювання ризиків інвестиційної діяльності агропромислових підприємств свідчать про високий рівень ризикованості інвестиційних процесів у агропромисловому виробництві.

Вивчення наукових джерел та результатів господарської діяльності зумовило вироблення механізму активізації інвестування, що передбачає послідовне здійснення інвестиційного процесу з використанням заходів щодо підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємств з позицій макро- і макрорівнів. Розробка та впровадження механізму активізації інвестування надаватиме можливість аграріям максимально задовольняти потреби в фінансових ресурсах, враховувати та страхувати ризики, залучати інноваційні продукти, з використанням яких виробляти конкурентоспроможну продукцію та отримувати доходи, адекватні витратам, що підтверджено в процесі проведеної кластеризації інвестиційної діяльності агропромислових підприємств та соціально-економічними ефектами від неї. Аналіз сформованих кластерів дозволив зробити висновок, що найбільш результативними з точки зору отримання ефекту від інвестиційної діяльності є регіони, у яких найвищий розмір інвестицій на 1000 га сільськогосподарських та всіх інших показників.

Стратегічне бачення розвитку агропромислових підприємств зумовило побудову моделі інвестиційної діяльності на основі їх трендів та рівнянь залежності результативної величини дозволило обчислити можливі розміри прибутку у розрахунку на одну гривню інвестованих коштів та рівень рентабельності операційної діяльності за песимістичного, найбільш ймовірного та оптимістичного сценаріїв розвитку подій. Необхідність забезпечення сталого розвитку та стабільного фінансово-економічного стану агропромислових підприємств потребує розробки системи економічного захисту результатів інвестиційної діяльності, яка дозволяє досягати ефекту синергії. До складових системи економічного захисту інвестування розвитку агропромислових підприємств включено правові, страхові, фінансові, міжнародні та інтеграційні відносини і відповідні інструменти, застосування засобів управління ефективністю, функціональних компонент, а саме екологічних, ресурсних, фінансово-кредитних, моніторингових, техніко-технологічних, інформаційних, виробничих, кадрових та збутових елементів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях, в т.ч. у виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Волощук В.Р., **Кацан А.М.** Тенденції кредитування агропромислового виробництва. Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. Хмельницький, 2014. Т.1. № 2. С. 148-152
2. **Кацан А.** Кредитні продукти АТ «Укрексімбанк» аграрним підприємствам. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Вип. 23. Кам'янець-Подільський, 2015. С. 317-328
3. **Кацан А.М.** Інвестування розвитку аграрних підприємств. Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». № 2, 2018 (39). С. 149-159.
4. **Кацан А.М.,** Волощук В.Р., Волощук Ю.О. Ефективність інвестування розвитку агропромислових підприємств. Ефективна економіка. № 4, 2018. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7282>. [видання включене в міжнародні наукометричні бази: IndexCopernicus, GoogleScholar]
(Здобувачем проведено оцінку ефективності інвестування розвитку аграрних підприємств)
5. **Кацан А.М.** Прямі іноземні інвестиції у сільському господарстві України. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. (Економічні науки). №2. Т. 1. Мелітополь, 2018. С. 74-80 .[видання включене в міжнародні наукометричні бази: НБУ ім. В.І. Вернадського, Google scholar]
6. Місюк М.В., **Кацан А.М.** Інвестування розвитку агропромислових підприємств. Міжнародний науковий журнал. «Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка». Випуск 29. 2018. С. 177-185. (Здобувачем розкрито особливості інвестування розвитку агропромислових підприємств)

7. Волощук В.Р., **Кацан А.М.** Сучасний стан та напрямки активізації банківського кредитування в Україні. Інноваційна економіка. №3-4 (74). 2018. С. 146-152. [видання включене в міжнародні наукометричні бази: *IndexCopernicus*] (Здобувачем розкрито напрямки активізації банківського кредитування)

Публікації апробаційного характеру

8. **Кацан А.М.** Особливості кредитування корпоративних клієнтів аграрного сектору АТ «Брокбізнесбанк». Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет - конференції. Хмельницький – Тернопіль Крок, 2013. С. 55-58.

9. **Кацан А. М.** Формирование и использование кредитных ресурсов банков Украины. Международная научная конференция «Перспективы и проблемы исследований и научных образования в процессе Евро Интеграции», 5 июня 2015 г., Кагульский государственный Университет им. Б. П. Хашдеу Республики Молдова.

10. **Кацан А.М.** Фінансування аграрного сектора АТ «Укрексімбанк». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Національні моделі економічних систем: формування, управління, трансформації» . 15-16 жовтня 2015 року, м. Херсон

11. **Кацан А.М.** Використання ресурсів МФО з метою збільшення ефективності кредитування агропромислового виробництва. Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід для України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 листопад. 2015 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2015. С. 814-817.

12. **Кацан А.М.** Механізми забезпечення ефективності кредитування агропромислового виробництва. Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення» (випуск 14) 26-27 жовтня 2015 р., с.40-44 Тернопільський національний економічний університет, СМП «Тайп», Тернопіль 2015.

13. **Кацан А.М.** Фінансові інструменти АТ «Укрексімбанк» для реалізації ефективних кредитних проектів агробізнесу. Матеріали VIII Всеукраїнської заочної наукової конференції «Актуальні питання сучасної економіки». (24 грудня 2016 р., м. Умань).

14. **Кацан А.М.** Тренди розвитку банківського ринку України. Аграрна наука та освіта Поділля: збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф. Ч.2. (14-16 березня 2017 р., м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль : Крок, 2017. С. 180-183.

15. Волощук В., **Кацан А.** Види та вибір інвестиційної стратегії. Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 28 березн. 2019 р. (ЛТЕУ, м. Львів). Тернопіль : Крок, 2019. С.99-102.

АНОТАЦІЯ

Кацан А.М. Інвестування розвитку агропромислових підприємств.- На правах рукопису.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальність 08.00.004 – економіка та управління підприємствами. - Подільський державний аграрно-технічний університет, Міністерства освіти і науки України. - Кам'янець-Подільський, 2019.

В дисертаційній роботі узагальнено теоретичні засади та визначено сутність інвестування розвитку агропромислових підприємств; виділені чинники, ідентифіковано джерела та особливості інвестиційного забезпечення діяльності агропромислових підприємств; синтезовано і сформовано науково-методичні підходи до оцінювання ефективності інвестування розвитку підприємств.

Розкрито тенденції інвестиційної діяльності в Україні, проаналізовано сучасний стан та структурну динаміку, джерел інвестування агропромислових підприємств; узагальнено традиційні та новітні підходи до визначення ефективності інвестування і кредитування.

Здійснено імітаційне моделювання інвестування розвитку підприємств, їх групування, кластеризацію та запропоновано механізми активізації і підвищення інвестиційної привабливості; проведено прогнозування ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Ключові слова: інвестиції, підприємства, кредитування, активи, пасиви, ресурси, джерела, важелі, заходи, ризики, механізми, ефективність.

АННОТАЦИЯ

Кацан А.М. Инвестирование развития агропромышленных предприятий.- На правах рукописи.

Диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.004 - экономика и управление предприятиями. - Подольский государственный аграрно-технический университет, Министерства образования и науки Украины. - Каменец-Подольский, 2019.

В диссертационной работе обобщены теоретические основы и определена сущность инвестирования развития агропромышленных предприятий; выделены факторы, идентифицированы источники и особенности инвестиционного обеспечения деятельности агропромышленных предприятий; синтезирован и сформирован научно-методические подходы к оценке эффективности инвестирования развития предприятий.

Раскрыты тенденции инвестирования в Украине, проанализировано современное состояние и структурную динамику, источников инвестирования агропромышленных предприятий; обобщенно традиционные и новейшие подходы к определению эффективности инвестирования и кредитования.

Осуществлен имитационное моделирование инвестирования развития предприятий, их группировки, кластеризацию и предложены механизмы активизации и повышения инвестиционной привлекательности; проведено прогнозирование эффективности инвестирования развития агропромышленных предприятий.

Ключевые слова: инвестиции, предприятия, кредитование, активы, пассивы, ресурсы, источники, рычаги, мероприятия, риски, механизмы, эффективность.

Summary

Katsan A.M. Investing in the development of agricultural enterprises – Qualified scientific work on the rights of the manuscript. Dissertation for the Degree of Candidate in Economic Sciences, specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by types of economic activity) – State Agrarian and Engineering University in Podilya, Kamianets-Podilskyi, 2019.

The dissertation is dedicated to improving the theoretical, scientific, methodological and organizational aspects of investing in the development of agricultural enterprises.

Investing in the development of agro-industrial enterprises as a set of actions to attract the real and potential opportunities of internal and external investment resources, sources, levers and measures, due to the institutional and factor impact on the given course of investment processes in the short, medium and long term, which leads to qualitative, quantitative and structural changes in production and economic activity on an innovative basis, achieving results in case of coordination and combining entrepreneurial efforts with government and local authorities and local government, solving problems and prioritizing according to the nature of the strategic orientation.

According to the methodology of the research to establish and study cause and effect relations and the results obtained, three types of indicators were used: effective (economic, which are the objects of research), factorial (determining the results of enterprises) and integrated, which determine the influence of factors on investment efficiency.

The conducted structural and dynamic analysis indicates an increase in investment in the whole country by 3.2 times. The fastest growing investments were observed in computer programming and the provision of other information services – by 11 times in 2010-2018. For agriculture, forestry and fisheries, the volume of investment as a whole is increased by 6 times. It is considered that the growth of capital investments was the result of the financial and economic crisis, the depreciation of the national currency, the revitalization of investment activity of economic entities in the conditions of maintaining relative macro-financial stability, increasing production volumes, the continuation of economic reform processes, as well as the effects of the statistical factor.

Among enterprises, the highest growth rates of capital investment are observed in small enterprises – by 3.8 times, in micro enterprises – by 3.4 times, in medium and large ones – by 2.8 and 2.4 times, respectively. The sum of invested funds in enterprises of agriculture, fisheries and forestry in 2017 amounted to UAH 63475,9 million, that is by 6.1 times more than in 2010. In 2017 compared to 2010, there was an increase by 7.4 times in investments in large agro-industrial enterprises, on average by 4.1 times, and the most investments were done in small enterprises – by 13.7 times, by 17,4 times of which in micro-enterprises.

It was determined that the own funds of enterprises and organizations, through which 71 percent of capital investments were disbursed in 2018, remain the main

source of financing capital investments. The share of bank loans and other loans in the total investment amounted to 5.3 percent. It is proved that loans provided to enterprises in the real sector contribute to the development of production, especially if they are used for modernization, technical re-equipment and innovation. It should be noted that investing in enterprises of the agricultural sector of the country's economy is within the wide range of interests of foreign and national investors. Practice shows that today, foreign investment on a small scale does not have a significant impact on the state of functioning and does not contribute to the solution of priority development tasks.

It is established that investments in agriculture can solve several key tasks of economic development: maintaining and stimulating overall economic growth, addressing environmental and food security, and reducing poverty in the long run. The results of the assessment of the influence of factors on the efficiency of investment processes in enterprises of the agricultural sector of the economy indicate the need to increase investment activity by increasing the volume and growth of the share of capital investments in agriculture, since this positively and effectively affects the growth of incomes of people employed in agriculture and the efficiency of development of agricultural enterprises.

The investment mechanisms for the development of agricultural enterprises and priority measures to increase the level of investment attractiveness are justified: reforming the national investment legislation to create a system of mutually agreed legal norms that stimulate the investment activity of enterprises; use of basic regulatory policy instruments to ensure the expansion of the investment resource base; stimulation of attraction of investments in priority sectors of the economy; motivation to carry out investment activities through increasing confidence in the domestic banking sector; providing state guarantees to investors to protect their rights. In addition to state support, it is important to diversify investment sources, develop a system of measures and actions to attract investment resources and use them effectively.

The proposed mechanism for enhancing investment will provide farmers with the opportunity to satisfy the need for financial resources, take into account and insure risks, attract innovative products, produce high-quality and competitive products and receive income adequate to expenses, confirmed by the results of the clustering. The forecast values are determined, the possible profit sizes of agricultural enterprises calculated per UAH 1 of invested funds and the level of profitability of operating activities under pessimistic, most likely and optimistic scenarios in the context of each of the factors.

The system of management of economic protection of the results of investment activity is developed with the purpose of ensuring sustainable development and stable financial and economic condition of the enterprise, which is the carrier of the object of investment, in case of any economic, political and social changes in the external environment.

Keywords: investments, enterprises, crediting, assets, liabilities, resources, sources, levers, measures, risks, mechanisms, efficiency.